

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІЙНІ
ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

ЖОРНЯК Андрій Миколайович, <https://orcid.org/0000-0001-9515-0180>,

доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,
dr.andrij.zhorniak@gmail.com

Тип статті:

дослідницька стаття

Надійшло:

23.03.2026

Прийнято:

27.04.2026

Опубліковано:

31.05.2026

УДК:

351.84:349.3:364.694-
056.24(477):355.01(094.4)

JEL Classification:

H53, H55, I38, K31

Засновник і видавець:

Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Анотація. У статті досліджено модернізацію державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій. Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації системи соціального захисту до сучасних соціально-економічних і безпекових викликів, спричинених повномасштабною війною.

Метою дослідження є аналіз нормативно-правового та інституційного забезпечення соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, а також визначення напрямів удосконалення державної політики відповідно до міжнародних стандартів та потреб воєнного часу. У роботі використано системний, структурно-функціональний, порівняльно-правовий та нормативно-правовий методи дослідження.

Встановлено, що чинна система державного регулювання характеризується фрагментарністю нормативно-правового забезпечення, недостатньою координацією між інституціями та обмеженою ефективністю практичної реалізації в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій. Водночас визначено позитивні тенденції розвитку безбар'єрного середовища, цифровізації соціальних послуг та імплементації міжнародних стандартів інклюзії.

Обґрунтовано, що подальша модернізація державної політики має ґрунтуватися на принципах людиноцентричності, інклюзивності, міжсекторальної взаємодії та цифрової трансформації соціальної сфери. Результати дослідження можуть бути використані при вдосконаленні законодавства та формуванні державної політики у сфері соціальної інтеграції осіб з інвалідністю.

Ключові слова: безбар'єрність, воєнний стан, державна політика, законодавче забезпечення, інклюзія, особи з інвалідністю, публічне управління, соціальна інтеграція.

Як цитувати: Жорняк, А. М. (2026). Модернізація державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні: інституційні трансформації в умовах воєнної економіки. *Стратегія економічного розвитку України*, 58, 60-84.
<https://doi.org/10.33111/sedu.2026.58.060.084>

Cite as: Zhorniak, A. (2026). Modernization of State Policy of Social Integration of Persons with Disabilities in Ukraine: Institutional Transformations in the Context of a War Economy. *Strategy of Economic Development of Ukraine*, 58, 60-84.

<https://doi.org/10.33111/sedu.2026.58.060.084>

Copyright: © 2026 by the authors. This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International license:

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Вступ

В умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій в Україні питання соціальної інтеграції осіб з інвалідністю набуло особливої актуальності та потребує системної роботи на рівні держави. Внаслідок воєнних дій в Україні відбулось суттєве зростання кількості осіб з інвалідністю що вимагає формування ефективної, адаптивної системи соціальної інтеграції, здатної забезпечити їх повноцінну участь у суспільному житті.

Традиційна модель соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні тривалий час базувалася переважно на медико-орієнтованому підході, що обмежувало можливості для їх комплексної інтеграції та самореалізації. Водночас сучасні виклики, посилені умовами воєнного стану, зумовили необхідність модернізації державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій у напрямі впровадження функціонального підходу, орієнтованого на оцінку повсякденного функціонування людини, її потреб та потенціалу. Такі зміни мають відповідати міжнародним стандартам та бути спрямованими на формування інклюзивного середовища.

Упродовж останніх років в Україні відбувається активне оновлення нормативно-правової бази у сфері соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, що охоплює питання зайнятості, соціального захисту, реабілітації, доступності інфраструктури та цифровізації публічних послуг. Проте процес модернізації супроводжується низкою проблем, пов'язаних із фрагментарністю правового регулювання, недостатньою узгодженістю між окремими нормативно-правовими актами, а також обмеженою інституційною спроможністю органів державної влади та місцевого самоврядування щодо їх ефективного впровадження та реалізації.

Модернізація державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій є одним з ключових напрямків розвитку сучасної соціальної політики держави, спрямованим на утвердження принципів інклюзивності, рівності можливостей і забезпечення прав людини.

Актуальність дослідження комплексного аналізу модернізації державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій зумовлена необхідністю розгляду цього процесу як цілісної системи нормативно-правових та інституційних трансформацій. Такий підхід є важливим етапом переходу до функціональної моделі, що виступає базовим принципом формування державної політики у сфері інтеграції осіб з інвалідністю, а також передбачає впровадження ефективних інструментів її практичної реалізації.

Мета дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу процесів реформування державної політики та модернізації законодавчого забезпечення щодо соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій, зокрема трансформацій у системі медико-соціальної експертизи, соціального захисту, пенсійного забезпечення, зайнятості, реабілітації та доступу до медичних послуг, а також в оцінюванні

ефективності запроваджених механізмів соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в суспільств.

Завдання дослідження:

- проаналізувати соціальні, демографічні та інституційні чинники, що зумовили реформування державної політики та модернізацію законодавчого забезпечення щодо соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій;
- здійснити аналіз законодавчих і нормативно-правових новацій у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю та оцінити їхній вплив на ринок праці та рівень соціальної інтеграції;
- оцінити зміни у системі пенсійного забезпечення та соціальних виплат для осіб з інвалідністю;
- дослідити оновлені механізми соціального захисту, реабілітації, забезпечення технічними засобами реабілітації, а також рівень доступності медичних послуг для осіб з інвалідністю;
- виявити ключові проблеми та бар'єри реалізації реформ, зокрема кадрового, організаційного, цифрового та фінансового характеру;
- обґрунтувати практичні рекомендації щодо подальшого вдосконалення державної політики та механізмів інтеграції осіб з інвалідністю в українське суспільство.

Огляд літератури

Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю в умовах сучасних викликів активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Особливої актуальності ці питання набули після 2021 року у зв'язку з пандемією COVID-19, а з 2022 року — внаслідок повномасштабної війни в Україні, що суттєво вплинула на соціальну політику та систему захисту вразливих груп населення.

Сучасні українські дослідження зосереджені на адаптації державної соціальної політики, інституційній спроможності та адаптації законодавства до сучасних умов. Зокрема, у працях Є. Новіков, О. Дума, Д. Божко (Novikov et al., 2024), О. Пархоменко-Куцевіл (Parkhomenko-Kutsevil, 2025), С. Бондаренко, Н. Бугас (Bondarenko & Buhas, 2021). аналізуються тенденції розвитку соціальної політики в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій, зростання соціальних ризиків та необхідність реформування системи соціального захисту. Науковці акцентують увагу на потребі посилення адресності соціальних програм та підвищення ефективності управлінських рішень. Питання соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, зокрема у контексті інклюзії та безбар'єрності, розглядаються у працях сучасних українських науковців, таких як К. Мануїлова, Г. Панченко (Manuilova & Panchenko, 2025), Т. Грень (Hren, 2022), О. Бабич (Babych, 2024). У цих дослідженнях підкреслюється важливість переходу до людиноцентрованої моделі соціальної політики, орієнтованої на забезпечення рівних можливостей та повноцінної участі осіб з інвалідністю у суспільному житті. У міжнародному науковому дискурсі значна увага приділя-

ється впровадженню правозахисного підходу та реалізації положень Конвенції про права осіб з інвалідністю. Зокрема, Zakharii Varnalii (Varnalii et al., 2022) досліджує сучасні виклики у сфері інвалідності, підкреслюючи необхідність поєднання соціальної та медичної моделей, тоді як Gerard Quinn (OHCHR, n.d.) акцентує увагу на розвитку законодавства та правових механізмів забезпечення рівності. Важливими є також аналітичні звіти міжнародних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2022), Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO, 2023) та Світового банку (World Bank, 2024), у яких розглядаються питання впливу кризових ситуацій на осіб з інвалідністю, необхідність забезпечення доступності послуг, розвитку інклюзивної інфраструктури та цифрових рішень у сфері соціального захисту. Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із цифровізацією соціальної сфери. У працях (OECD, 2023; World Bank, 2024) підкреслюється, що цифрові технології можуть суттєво підвищити доступність соціальних послуг для осіб з інвалідністю, зменшити адміністративні бар'єри та забезпечити прозорість управлінських процесів. Водночас, незважаючи на активізацію наукових досліджень у цій сфері, недостатньо вивченими залишаються питання комплексної модернізації державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю саме в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій. Зокрема, потребують подальшого дослідження проблеми узгодженості нормативно-правових актів, ефективності їх реалізації, а також адаптації законодавства до нових соціально-економічних реалій. Таким чином, сучасний стан наукових досліджень свідчить про наявність значної теоретичної та аналітичної бази, водночас актуалізує необхідність подальшого комплексного вивчення процесів модернізації державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій.

Методологія

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечують комплексний аналіз модернізації державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану та воєнної економіки. Дослідження базується на концепції *policy analysis framework*, що дозволило оцінити ефективність нормативно-правових та інституційних механізмів реалізації державної політики у сфері соціальної інтеграції осіб з інвалідністю.

Застосування системного підходу дало змогу розглядати сферу соціальної інтеграції як багаторівневу систему, що охоплює нормативно-правові, інституційні, соціально-економічні та управлінські компоненти. Метод *comparative governance* використано для порівняння української моделі державного регулювання із європейськими практиками інклюзивної політики та механізмами імплементації міжнародних стандартів у сфері захисту прав осіб з інвалідністю.

У роботі застосовано структурно-функціональний метод для аналізу взаємодії органів державної влади та інституцій соціальної політики; порівняльно-правовий метод — для оцінки відповідності національного законодавства по-

ложенням Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та практикам ЄС; нормативно-правовий аналіз — для дослідження законодавчих і підзаконних актів, прийнятих в умовах воєнного стану; контент-аналіз — для опрацювання наукових джерел, державних програм та аналітичних матеріалів.

Крім того, використано підхід *disability inclusion economics* для оцінювання впливу інклюзивної політики на соціально-економічну стійкість держави в умовах воєнної економіки. Критеріями оцінювання ефективності реформ визначено рівень нормативної узгодженості, інституційної спроможності, доступності соціальних послуг, розвитку безбар'єрного середовища та відповідності міжнародним стандартам інклюзії.

Застосування зазначених методів і дослідницьких підходів забезпечило наукову обґрунтованість, системність і достовірність отриманих результатів.

Результати

Модернізація державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні та інституційні трансформації в умовах воєнної економіки, набула в Україні особливої актуальності у зв'язку з соціально-економічними змінами, спричиненими війною. Виклики 2025 року спричинили суттєве переосмислення підходів до формування та реалізації державної політики, орієнтованої на забезпечення прав, свобод і можливостей осіб з інвалідністю. У зв'язку з кількісним зростанням цієї соціальної групи державна політика має бути спрямована на забезпечення якісних змін та адаптації механізмів державного управління до нових реалій (*Tsentr bezpekovykh doslidzhen "SENSS"*, 2024).

Воєнні дії спричинили різке збільшення кількості осіб, які набули інвалідності внаслідок бойових дій (поранення, мінно-вибухові травми, загального погіршення стану здоров'я населення). У цих умовах стало очевидним, що існуюча система соціального захисту характеризується низкою системних недоліків, серед яких особливо виокремлюються фрагментарність нормативного регулювання, складність адміністративних процедур, домінування паперових форм документообігу та недостатній рівень координації між органами публічної влади. Зазначені проблеми не лише ускладнюють доступ до послуг, але й знижують рівень довіри громадян до державних інституцій (*Lopushynskyi et al.*, 2023; *Tsentr bezpekovykh doslidzhen "SENSS"*, 2024).

Додатковим чинником, що актуалізував необхідність реформування, стали резонансні випадки зловживань у сфері встановлення інвалідності, зокрема пов'язані з діяльністю медико-соціальних експертних комісій. Виявлені корупційні практики, маніпуляції з документами та дисбаланси у призначенні соціальних виплат засвідчили системну вразливість чинної моделі та її невідповідність принципам прозорості й справедливості. У зв'язку з цим трансформація підходів до визначення інвалідності набула не лише соціального, але й управлінського значення. Ключові напрями модернізації наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Ключові напрями модернізації (2024-2025)

Напрямок реформування	Основні зміни	Нормативна основа	Очікуваний результат
Реформа медико-соціальної експертизи	Перехід від медичної моделі до оцінювання повсякденного функціонування особи	Постанови КМУ 2024–2025 рр.; Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю	Підвищення об'єктивності оцінювання та людиноцентричний підхід
Цифровізація соціальної сфери	Електронні реєстри, автоматизація процедур, міжвідомчий обмін даними	Постанови КМУ №533, №642	Скорочення бюрократичних процедур та підвищення доступності послуг
Зайнятість осіб з інвалідністю	Нові механізми стимулювання працевлаштування, адаптація робочих місць	Закон України №4219-ІХ; постанова КМУ №1308	Розширення зайнятості та економічної інтеграції
Пенсійне забезпечення та соціальні виплати	Індексація виплат, автоматизований перерахунок пенсій, централізація функцій	Постанови КМУ №209, №695	Підвищення адресності та ефективності соціальної підтримки
Соціальний захист і реабілітація	Розширення доступу до технічних засобів реабілітації та соціальних послуг	Постанова КМУ №1019	Покращення якості життя та реабілітаційної підтримки
Безбар'єрність та житлова політика	Моніторинг доступності інфраструктури, створення муніципального житлового фонду	Постанови КМУ №311, №796	Формування інклюзивного середовища та підвищення доступності житла

Джерело: складено автором на основі даних Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy (2024); Kabinet Ministriv Ukrainy (2025).

Ключовим кроком у напрямі модернізації стала реформа медико-соціальної експертизи, реалізована наприкінці 2024 року, яка передбачила відмову від вузько медичного підходу та перехід до оцінювання повсякденного функціонування особи. Такий підхід відображає сучасні міжнародні тенденції, зокрема положення Конвенції про права осіб з інвалідністю, відповідно до яких інвалідність розглядається як результат взаємодії між станом здоров'я особи та бар'єрами соціального середовища (United Nations, 2006). Водночас практична реалізація зазначених змін виявила низку складних питань, пов'язаних із необхідністю нормативного забезпечення перехідного періоду та адаптації суміжних сфер правового регулювання.

У 2025 році законодавча діяльність у цій сфері набула комплексного характеру та була спрямована передусім на узгодження нової моделі оцінювання функціонування з уже існуючими механізмами соціального забезпечення. Особливу увагу приділено забезпеченню безперервності прав осіб, яким інвалідність була встановлена раніше, шляхом збереження чинності відповідних рішень і документів, а також запровадження тимчасових процедур їх підтвердження. Та-

кий підхід дозволив мінімізувати соціальні ризики та уникнути ситуацій, пов'язаних із втратою доступу до життєво необхідних послуг (Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy, 2024).

Одночасно відбувалася адаптація значного масиву галузевого законодавства, яке традиційно було прив'язане до результатів медико-соціальної експертизи. Зміни охопили сфери соціального забезпечення, зайнятості, освіти, житлової політики та реабілітації. Така трансформація свідчить про поступовий перехід від вузькосекторального регулювання до інтегрованого підходу, що відповідає сучасним принципам публічного управління та адміністрування орієнтованої на потреби людини.

Важливим напрямом модернізації стало впровадження цифрових інструментів у сфері надання соціальних послуг. Розвиток електронних реєстрів, автоматизація процедур та забезпечення міжвідомчого обміну даними сприяють підвищенню прозорості управлінських процесів і скороченню адміністративного навантаження як на громадян, так і на державні органи (Prizvyshe, 2025; Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy, 2024; Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025). Водночас темпи цифровізації залишаються нерівномірними, що зумовлено як технічними, так і кадровими обмеженнями.

Разом із позитивними зрушеннями реформа виявила й низку системних проблем, пов'язаних із інституційною спроможністю держави. Зокрема, спостерігається дефіцит кваліфікованих фахівців, здатних здійснювати оцінювання функціонування за новими підходами, нерівномірність розвитку територіальних громад, а також перевантаження органів соціального захисту та Пенсійного фонду. У сукупності це ускладнює реалізацію навіть тих законодавчих новацій, які мають значний потенціал для підвищення ефективності державної політики.

Окремої уваги потребує проблема інтеграції осіб з інвалідністю у ринок праці. Попри наявність законодавчо закріплених квот, їх реалізація часто має формальний характер, що не забезпечує реального включення цієї категорії населення у економічні процеси. Додатковими бар'єрами виступають недоступність інфраструктури, транспортні обмеження та недостатній рівень міжсекторальної взаємодії між органами влади, бізнесом і громадським сектором (Prizvyshe, 2025).

У цих умовах модернізація державної політики має орієнтуватися не лише на вдосконалення нормативної бази, але й на підвищення ефективності механізмів її реалізації. Йдеться про необхідність посилення координації між різними рівнями публічної влади, розвиток цифрових сервісів, стимулювання зайнятості осіб з інвалідністю та впровадження принципів універсального дизайну. Важливим аспектом також є забезпечення реальної участі самих осіб з інвалідністю у процесах формування та оцінювання державної політики.

Таким чином, трансформація державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій відображає загальну тенденцію до переходу від декларативної моделі соціального захисту до функціонально орієнтованої системи, що враховує індивідуальні по-

треби людини. Попри наявні труднощі, здійснені кроки створюють підґрунтя для формування більш ефективної та справедливої системи публічного управління у цій сфері, здатної адекватно реагувати на виклики сучасності та забезпечувати належний рівень соціальної інтеграції (Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy, 2024; Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025).

Зайнятість. Важливим напрямком який набуває особливого значення в державній політиці щодо питань соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій набуває забезпечення їхнього права на працю як одного з базових елементів повноцінної участі у суспільному та економічному житті суспільства та держави. Прийняття Закону України №4219-IX від 15.01.2025 (Verkhovna Rada Ukrainy, 2025) стало важливим кроком у напрямі переосмислення підходів до працевлаштування осіб з інвалідністю, оскільки він закріплює нову логіку взаємодії між державою, роботодавцем і особою, орієнтовану не на формальне виконання нормативів, а на створення реальних можливостей для зайнятості.

Нормативні положення зазначеного Закону відображають поступовий відхід від застарілої моделі, в якій інвалідність розглядалася переважно як підстава для соціального забезпечення, і формують підхід, що ґрунтується на принципах рівності прав і недискримінації. Зокрема, законодавчо закріплено обов'язок держави гарантувати особам з інвалідністю реалізацію права на працю без будь-яких обмежень, не пов'язаних безпосередньо зі станом здоров'я. Важливим нововведенням стало чітке визначення недопустимості відмови у працевлаштуванні з мотивів необхідності створення спеціальних умов праці або додаткових витрат роботодавця, що узгоджується з міжнародними стандартами у сфері прав людини (United Nations, 2006; Kravchenko, 2022).

Суттєвих змін зазнав економічний механізм стимулювання зайнятості осіб з інвалідністю. Замість традиційної системи адміністративно-господарських санкцій за недотримання нормативу працевлаштування запроваджено модель цільових внесків, яка передбачає альтернативність поведінки роботодавця: або безпосереднє створення робочого місця, або фінансову участь у формуванні ресурсної бази для розвитку інклюзивного ринку праці. Такий підхід дозволяє змінити логіку регулювання яка передбачає покарання на стимулюючу, спрямовану на досягнення практичного результату. Кошти, що акумулюються у спеціально визначеному фонді, мають чітке цільове призначення і використовуються виключно для фінансування заходів, пов'язаних із працевлаштуванням, професійною адаптацією та соціальним супроводом осіб з інвалідністю (Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy, 2024).

Водночас важливою складовою законодавчих змін стало інституційне переформатування ролі Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, який інтегрується у систему державних фінансів як складова державного бюджету. Така інтеграція сприяє підвищенню прозорості використання коштів, забезпечує кращий контроль за їх розподілом та дозволяє більш ефективно планувати державну політику у відповідній сфері. Джерелами наповнення фонду визначено не лише обов'язкові внески роботодавців, але й інші надходження, включаючи

благодійні ресурси, що розширює фінансові можливості реалізації програм підтримки.

Змістовне наповнення державної політики у сфері зайнятості осіб з інвалідністю також зазнало суттєвого оновлення. Законодавець акцентує увагу на необхідності забезпечення не лише формального працевлаштування, але й створення умов для ефективного виконання трудових функцій. У цьому контексті передбачено надання комплексу соціальних послуг, які супроводжують особу на всіх етапах трудової діяльності, включаючи професійне консультування, супровід на робочому місці, забезпечення перекладу жестовою мовою та залучення особистого асистента. Такий підхід свідчить про поступовий перехід до людиноцентрованої моделі державного управління, у межах якої враховуються індивідуальні потреби кожної особи (Lopushynskiy & Slobodian, 2023)

Окремі уваги заслуговує розширення можливостей для працевлаштування через залучення нових інституційних суб'єктів. Зокрема, передбачено участь приватних агенцій для працевлаштування людей з інвалідністю, які можуть виконувати функції посередництва на ринку праці, організації професійного навчання та перепідготовки. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку публічного управління, що передбачають використання механізмів державно-приватного партнерства для підвищення ефективності соціальної політики.

Важливим інструментом реалізації права на працю стало впровадження державних стандартів облаштування робочих місць відповідно до різних видів втрати функціональності. Уперше на законодавчому рівні закріплено можливість отримання компенсацій роботодавцями за створення адаптованих умов праці, а також поширено відповідні механізми підтримки на фізичних осіб-підприємців з інвалідністю. Це дозволяє значно розширити коло суб'єктів, які можуть скористатися державною підтримкою, та сприяє розвитку самозайнятості як важливого елементу економічної інтеграції.

Подальший розвиток зазначених положень знайшов своє відображення у підзаконному регулюванні, зокрема у постанові Кабінету Міністрів України №1308 від 08.10.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025), яка встановлює єдиний механізм адаптації робочих місць для осіб з інвалідністю. Запропонована процедура передбачає послідовну реалізацію низки етапів — від подання заяви до проведення підсумкової оцінки ефективності здійснених заходів. Така деталізація дозволяє забезпечити прозорість процесу, чіткість розподілу відповідальності між учасниками та орієнтацію на досягнення конкретного результату.

Особливістю нового підходу є індивідуалізація процесу адаптації, що враховує специфіку функціональних обмежень конкретної особи. Це відповідає сучасним принципам інклюзивної політики, згідно з якими універсальні рішення не можуть забезпечити належний рівень доступності. Фінансування відповідних заходів за рахунок коштів Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю або інших джерел створює необхідні передумови для практичної реалізації задекларованих прав (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025).

Загалом запроваджені зміни свідчать про суттєве переорієнтування державної політики у сфері зайнятості осіб з інвалідністю. Відбувається перехід від формального контролю за виконанням нормативів до стимулювання створення реальних робочих місць і усунення бар'єрів, що перешкоджають працевлаштуванню. Використання цільових фінансових інструментів дозволяє акумулювати ресурси та спрямовувати їх на вирішення конкретних проблем, таких як адаптація інфраструктури, забезпечення спеціального обладнання чи організація супроводу на робочому місці.

Модернізація державної політики в питаннях права осіб з інвалідністю на працю в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій має комплексний характер і поєднує нормативні, інституційні та фінансові інструменти впливу. Запроваджені механізми створюють передумови для підвищення рівня зайнятості, розширення економічної активності та поглиблення соціальної інтеграції цієї категорії населення, що є важливою складовою стійкого розвитку держави в умовах тривалих кризових викликів (Kravchenko, 2022; Lopushynskyi & Slobodian, 2023).

Пенсійне забезпечення. У системі модернізації державної політики щодо соціального захисту осіб з інвалідністю в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій важливе місце посідає трансформація механізмів пенсійного забезпечення та соціальних виплат, яка у 2025 році набула комплексного характеру та спрямована на підвищення адресності, доступності й ефективності державної підтримки. Відповідні зміни відображають прагнення держави адаптувати соціальну політику до нових соціально-економічних умов, зумовлених тривалими кризовими явищами, а також забезпечити належний рівень соціальних гарантій для найбільш уразливих категорій населення.

Одним із ключових інструментів реалізації зазначених завдань стало проведення індексації пенсій і страхових виплат відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №209 від 25.02.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025). Запроваджений механізм передбачає щорічний перегляд розмірів пенсій з урахуванням макроекономічних показників, що дозволяє частково компенсувати вплив інфляційних процесів і підтримувати купівельну спроможність населення. Важливою особливістю індексації 2025 року є диференційований підхід до визначення мінімальних гарантій залежно від віку, страхового стажу та соціального статусу особи.

Зокрема, підвищення мінімальних пенсійних виплат охопило всі категорії непрацюючих пенсіонерів, при цьому найбільший рівень соціального захисту забезпечено для осіб старшого віку та тих, хто має повний страховий стаж. Такий підхід відповідає принципу соціальної справедливості, оскільки враховує як внесок особи у систему соціального страхування, так і її підвищені потреби у зв'язку з віковими особливостями. Водночас встановлення окремих гарантій для осіб з інвалідністю I групи незалежно від віку та стажу свідчить про орієнтацію державної політики на підтримку найбільш вразливих груп населення (Kravchenko, 2022); Lopushynskyi & Slobodian, 2023).

Особливу увагу в межах індексації приділено особам з інвалідністю внаслідок війни, що є логічним з огляду на значне зростання їх кількості в умовах воєнного стану. Істотне підвищення рівня мінімальних виплат для цієї категорії, диференційоване залежно від групи інвалідності, відображає посилення соціальної відповідальності держави та спрямоване на забезпечення гідного рівня життя для осіб, які зазнали найбільших втрат. Аналогічний підхід застосовано і щодо учасників бойових дій, для яких встановлено гарантований мінімальний рівень пенсійного забезпечення.

Важливим елементом удосконалення системи стало впровадження автоматизованого перерахунку пенсій для працюючих пенсіонерів, що відбувається без необхідності подання додаткових заяв. Така практика свідчить про поступову цифровізацію управлінських процесів та сприяє зменшенню адміністративного навантаження на громадян і державні органи (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025). Автоматизація процедур є одним із ключових напрямів модернізації публічного управління, оскільки забезпечує підвищення оперативності, прозорості та ефективності прийняття рішень.

Подальшим кроком у реформуванні системи соціальних виплат стало прийняття постанови Кабінету Міністрів України №695 від 11.06.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025), яка передбачає централізацію функцій призначення та виплати значної кількості соціальних допомог у межах Пенсійного фонду України. Зазначене рішення фактично змінює інституційну архітектуру системи соціального захисту, оскільки функції, що раніше були розпорощені між різними органами, концентруються в одному суб'єкті публічного адміністрування.

Передача відповідних повноважень Пенсійному фонду охоплює широкий спектр соціальних виплат, зокрема допомогу особам з інвалідністю, соціальні виплати на догляд, підтримку дітей з інвалідністю, допомогу малозабезпеченим сім'ям та інші види державної підтримки. Така інтеграція сприяє формуванню єдиного підходу до адміністрування соціальних виплат, підвищує керованість системи та дозволяє оптимізувати використання бюджетних ресурсів (Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy, 2024).

Суттєвим досягненням у цьому контексті є спрощення доступу громадян до соціальних послуг. Запровадження можливості подання заяв незалежно від місця проживання, у тому числі через цифрові канали, центри надання адміністративних послуг або поштовий зв'язок, сприяє підвищенню доступності державної підтримки, особливо для осіб з обмеженою мобільністю. Такий підхід відповідає принципам сервісної держави та орієнтації на потреби громадян, що є одним із ключових напрямів розвитку сучасного публічного управління (Lorushynskyi & Slobodian, 2023).

Водночас централізація функцій у межах Пенсійного фонду створює нові виклики, пов'язані з необхідністю забезпечення належного рівня інституційної спроможності цього органу. Зростання обсягу повноважень потребує відповідного кадрового, технічного та організаційного забезпечення, а також удосконалення інформаційних систем, що використовуються для обробки даних. У про-

тилежному випадку існує ризик перевантаження системи та зниження якості надання послуг.

Реформування пенсійного забезпечення та системи соціальних виплат у 2025 році демонструє прагнення держави до переходу від фрагментованої моделі соціальної підтримки до інтегрованої системи, що забезпечує комплексне обслуговування громадян. Поєднання індексації виплат, автоматизації процедур та централізації управлінських функцій створює передумови для підвищення ефективності соціальної політики та зміцнення соціальної стабільності в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій.

Зазначені законодавчі та управлінські новації мають системний характер і спрямовані на забезпечення гідного рівня життя осіб з інвалідністю та інших соціально вразливих груп населення. Їх реалізація сприяє не лише підвищенню матеріального забезпечення, але й формуванню більш доступної, прозорої та орієнтованої на людину системи публічного управління, що відповідає сучасним викликам і потребам суспільства (Kravchenko, 2022; Lopushynskiy & Slobodian, 2023); Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025).

Соціальний захист. У системі соціального захисту в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій суттєвого значення набуває оновлення підходів до забезпечення потреб осіб з інвалідністю, що знайшло своє відображення у положеннях постанови Кабінету Міністрів України №1019 від 20.08.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025). Зазначений нормативно-правовий акт демонструє прагнення держави перейти від фрагментарного регулювання до більш цілісної та адаптивної моделі соціальної підтримки, орієнтованої на індивідуальні потреби особи та сучасні виклики, зумовлені воєнними діями.

Одним із ключових аспектів оновленого підходу є розширення фінансової участі органів місцевого самоврядування у забезпеченні соціальних гарантій. Передбачене фінансування безоплатного капітального ремонту житла осіб з інвалідністю свідчить про посилення ролі територіальних громад у реалізації державної соціальної політики. Такий підхід відповідає принципам децентралізації та субсидіарності, згідно з якими вирішення соціальних питань максимально наближається до рівня безпосереднього проживання особи. Водночас покриття витрат на проектно-кошторисну документацію дозволяє забезпечити не лише формальне, але й якісне виконання відповідних робіт.

Суттєві зміни стосуються також інституційного забезпечення реабілітаційних процесів. Включення центрів комплексної реабілітації до переліку установ соціального захисту, що користуються додатковими пільгами, зокрема правом на безоплатне паркування та зберігання транспортних засобів, сприяє покращенню доступності таких послуг. Це є важливим кроком у напрямі розвитку реабілітаційної інфраструктури, яка в умовах зростання кількості осіб з інвалідністю набуває стратегічного значення.

Значна увага приділена вдосконаленню механізмів забезпечення технічними засобами реабілітації, що відображає перехід до більш гнучкої та індивідуалізованої моделі підтримки. Зокрема, розширено можливості вибору для осіб з порушеннями зору, які можуть отримувати не лише традиційні засоби, такі як та-

ктильні палиці, але й компенсацію за самостійно придбані пристрої, включаючи мобільні телефони. Такий підхід свідчить про врахування сучасних технологічних рішень як інструменту соціальної інтеграції та підвищення автономності особи (Lopushynskiy & Slobodian, 2023).

Водночас спрощено процедури доступу до відповідних засобів шляхом розширення переліку документів, необхідних для взяття на облік. Можливість використання даних судово-медичної експертизи, витягів із реєстрів або інших підтверджуючих документів, а також їх верифікація через електронні системи, свідчить про впровадження принципів цифровізації та міжвідомчої інтеграції. Це дозволяє суттєво скоротити адміністративні бар'єри та забезпечити оперативність надання допомоги, що є особливо важливим у ситуаціях, пов'язаних із наслідками бойових дій (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025).

Окремим напрямом удосконалення стало нормативне врегулювання забезпечення протезно-ортопедичними виробами, що має критичне значення в умовах зростання кількості осіб із травмами кінцівок. Встановлення можливості отримання протезів із розрахунку на кожну уражену кінцівку, а також передбачення додаткових елементів, таких як силіконові вкладки чи захисні чохла, свідчить про підвищення стандартів якості реабілітації. Водночас збільшення строків використання окремих виробів, зокрема протезів для купання, та впровадження механізмів їх повторного використання через пункти прокату або кабінети асистивних технологій дозволяє оптимізувати використання ресурсів та підвищити ефективність системи (Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy, 2024).

Важливим аспектом є також розширення кола осіб, які мають право на отримання відповідних послуг, включаючи іноземців та осіб без громадянства, що проходять службу у складі Міністерства оборони України. Це відображає принцип рівності та недискримінації у сфері соціального захисту, а також враховує сучасні реалії функціонування сектору безпеки і оборони.

Крім того, удосконалено механізми забезпечення допоміжними засобами пересування, передбачено можливість отримання двох палиць у разі необхідності, що враховує специфіку функціональних обмежень особи. Водночас запроваджено більш гнучкі підходи до навчання користуванню реабілітаційними засобами, яке може здійснюватися на підставі різних медичних або військових документів. Це дозволяє забезпечити безперервність реабілітаційного процесу та підвищити його ефективність.

Зазначені зміни свідчать про системне оновлення підходів до соціального захисту осіб з інвалідністю, що характеризується переходом до більш адаптивної, індивідуалізованої та технологічно орієнтованої моделі. Впровадження гнучких механізмів фінансування, спрощення процедур доступу до послуг, розширення спектра підтримки та інтеграція цифрових інструментів створюють передумови для підвищення якості життя осіб з інвалідністю та їх більш повної інтеграції у суспільство.

Модернізація державної політики в питаннях забезпечення соціального захисту в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій спрямована

не лише на реагування на поточні виклики, але й на формування довгострокових інституційних рішень, здатних забезпечити стійкість і ефективність державної політики у цій сфері (Lorushynskiy & Slobodian, 2023).

Реабілітація та доступ до медичних послуг. У процесі реформування системи реабілітації та забезпечення доступу до медичних послуг для осіб з інвалідністю в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій особливого значення набуває забезпечення безперервності реабілітаційного процесу та його адаптація до нової моделі оцінювання функціонального стану людини. У цьому контексті прийняття постанови Кабінету Міністрів України №1021 від 20.08.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025) є логічним продовженням трансформації системи соціальної та медичної підтримки, яка передбачає перехід від застарілої моделі медико-соціальної експертизи до комплексного підходу оцінювання повсякденного функціонування особи.

Зазначеним нормативним актом фактично закріплюється перехідний механізм, що забезпечує правову та організаційну наступність між старою та новою системами реабілітації. Йдеться про збереження чинності індивідуальних програм реабілітації, які були сформовані медико-соціальними експертними комісіями до кінця 2024 року, з їх подальшим виконанням до моменту проведення нової оцінки функціонального стану особи та формування оновлених рекомендацій. Такий підхід дозволяє уникнути нормативного вакууму та забезпечити безперервність надання медичних, соціальних і реабілітаційних послуг, що є критично важливим для осіб з інвалідністю в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій.

Важливо, що дія перехідного механізму поширюється на всі ключові напрями реабілітації, включаючи медичну, фізичну, психолого-педагогічну, професійну, трудову, фізкультурно-спортивну та соціально-побутову складові. Така комплексність свідчить про збереження цілісного підходу до реабілітації як багатовимірного процесу, що охоплює не лише відновлення фізичних функцій, але й соціальну та професійну інтеграцію людини. У науковій площині це відображає перехід до біопсихосоціальної моделі інвалідності, яка визнається сучасним міжнародним стандартом у сфері соціальної політики (United Nations, 2006; (Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy, 2024).

Одночасно з цим суттєвих змін зазнав порядок забезпечення осіб з інвалідністю медичними виробами та іншими допоміжними засобами, що регламентовано постановою Кабінету Міністрів України №642 від 04.06.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025). Ключовим елементом цієї реформи є цифровізація процесу визначення потреб у відповідних засобах, яка передбачає повний перехід до електронного формату фіксації та обміну інформацією між уповноваженими органами.

У новій моделі дані щодо потреб особи в медичних виробах вносяться експертними командами безпосередньо до спеціалізованої електронної системи, після чого автоматично інтегруються до Єдиної інформаційної системи. Такий механізм суттєво змінює характер адміністративних процедур, оскільки мінімізує людський фактор у процесі передачі та обробки інформації, зменшує кіль-

кість паперових документів та скорочує час ухвалення управлінських рішень. Впровадження електронного обміну даними у сфері забезпечення медичними виробами є проявом більш широкої тенденції цифрової трансформації соціальної політики, спрямованої на підвищення ефективності державних сервісів та зниження транзакційних витрат для громадян. Це також відповідає принципам сервісної держави, де ключовим пріоритетом є зручність, доступність і швидкість отримання послуг (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025).

Важливо відзначити, що поєднання перехідного механізму у сфері реабілітації та цифровізації процедур забезпечення медичними виробами формує нову архітектуру системи підтримки осіб з інвалідністю. (Tsentr bezpekovykh doslidzhen "SENSS", 2024) З одного боку, гарантується безперервність уже призначених реабілітаційних заходів, з іншого — створюються умови для більш ефективного, прозорого та стандартизованого управління ресурсами у майбутньому. Така модель дозволяє зменшити ризики переривання лікувально-реабілітаційного процесу, що є особливо критичним у воєнних умовах, коли доступ до медичних послуг може бути ускладнений.

Цифровізація процесів сприяє посиленню контролю за цільовим використанням ресурсів та зниженню корупційних ризиків. У довгостроковій перспективі це створює передумови для формування більш стійкої та прозорої системи управління у сфері соціальної та медичної підтримки.

Реалізація положень постанов №1021 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025) та №642 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025) свідчить про послідовне впровадження комбінованої моделі реформування, що поєднує елементи правової спадковості, інституційної адаптації та цифрової трансформації. У сукупності ці зміни спрямовані на забезпечення безперервності реабілітаційних процесів, підвищення доступності медичних послуг та посилення ефективності державного управління у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю (Lopushynskiy & Slobodian, 2023; Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy, 2024).

Інституційні інструменти та житлова політика.

У сучасних умовах трансформації державної політики у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю дедалі більшого значення набуває інституційний вимір забезпечення безбар'єрності, цифровізації управлінських процесів та формування нових моделей житлової політики. У 2025 році ці напрями отримали нормативне закріплення через низку постанов Кабінету Міністрів України, які відображають перехід від декларативних підходів до практично орієнтованих механізмів реалізації прав людини.

Одним із ключових елементів інституційного оновлення стало запровадження системного моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів інфраструктури відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №311 від 18.03.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025). Це стосується формування регулярного механізму щорічної перевірки доступності будівель і споруд для осіб з інвалідністю, що фактично інституціоналізує контроль за дотриманням принципів універсального дизайну та доступності середовища. Важливо, що до цьо-

го процесу залучаються не лише державні органи, але й представники громадських об'єднань осіб з інвалідністю та фахівці з безбар'єрності, що свідчить про посилення партисипативної складової публічного управління.

Залучення експертів та представників громадянського суспільства до формування переліку об'єктів моніторингу, збору та оприлюднення результатів перевірок, а також підготовки рекомендацій щодо підвищення рівня доступності, відображає перехід до моделі спільного управління, де держава виступає не єдиним суб'єктом вироблення політики. Подальше внесення результатів до державного реєстру будівель у складі Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва створює передумови для формування відкритої та прозорої інформаційної бази щодо стану безбар'єрності інфраструктури (Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy, n.d.)

Одночасно з цим відбувається інституційне посилення кадрового забезпечення сфери безбар'єрності шляхом запровадження вимог до фахівців відповідного профілю. Наявність вищої освіти за спеціальностями «Архітектура та містобудування» або «Будівництво та цивільна інженерія» формує професійний стандарт, що дозволяє забезпечити належний рівень експертності при оцінюванні доступності об'єктів. Це свідчить про поступовий перехід до професіоналізації сфери інклюзивної політики та підвищення її інституційної спроможності.

Іншим важливим напрямом цифрової та адміністративної модернізації є оновлення Положення про централізований банк даних з проблем інвалідності, затверджене постановою Кабінету Міністрів України №533 від 09.05.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025). Даний нормативний акт закріплює остаточний перехід від паперового документообігу до електронної форми взаємодії між суб'єктами системи соціального захисту. Впровадження електронного кабінету особи створює умови для спрощення процедур подання документів, отримання послуг та взаємодії з державними органами, що відповідає загальним тенденціям цифровізації публічного управління (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025).

Суттєвим елементом інституційної трансформації є також перерозподіл функцій між центральним та територіальним рівнями управління, зокрема передача частини повноважень територіальним відділенням Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю. Такий підхід сприяє децентралізації управлінських процесів, підвищенню оперативності прийняття рішень та наближенню адміністративних послуг до їх безпосередніх отримувачів. Одночасно чітке врегулювання процедур перерахунку та надсилання уточнених сум штрафів за недотримання нормативу працевлаштування осіб з інвалідністю зменшує рівень правової невизначеності та потенційних конфліктів між суб'єктами господарювання і державними органами.

У сфері житлової політики важливим нововведенням стало запровадження експериментальної моделі спеціального фонду муніципального житла відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №796 від 02.07.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025). Даний механізм передбачає створення спеціалізованого житлового фонду, призначеного для надання житла в оренду на пільгових умовах соціально вразливим категоріям населення, серед яких особи з інвалідністю,

внутрішньо переміщені особи похилого віку, багатодітні сім'ї та інші групи, що потребують державної підтримки.

Особливістю цієї моделі є її експериментальний характер та орієнтація на поєднання ресурсів місцевих бюджетів із можливостями міжнародної технічної допомоги, грантового фінансування та донорської підтримки. Такий підхід відображає сучасні тенденції багаторівневого врядування, в межах якого вирішення житлових проблем здійснюється за участі як національних, так і міжнародних акторів. Встановлення мінімальної квоти у розмірі 10% житлового фонду для найбільш уразливих категорій населення є інструментом соціальної справедливості та гарантування доступу до базових житлових умов.

Водночас важливим є те, що після завершення експериментального періоду Міністерство розвитку громад та територій зобов'язане здійснити оцінку ефективності реалізації проекту та підготувати пропозиції щодо можливого масштабування або законодавчого закріплення відповідної моделі. Це свідчить про впровадження принципів evidence-based policy, коли рішення щодо реформування системи базуються на результатах практичної апробації.

Інституційні інструменти у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю у 2025 році характеризуються комплексною модернізацією, яка охоплює три ключові виміри: посилення контролю за доступністю середовища, цифровізацію управлінських процесів та реформування житлової політики. У сукупності ці зміни формують нову архітектуру державного управління, орієнтовану на забезпечення безбар'єрності, прозорості та соціальної інтеграції як базових принципів сучасної публічної політики (Lopushynskiy & Slobodian, 2023); Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy, n.d.).

Очікуваний соціально-економічний ефект реформ представлено в табл. 2.

Таблиця 2. Очікуваний соціально-економічний ефект реформ

Напрямок впливу	Очікуваний ефект
Соціальна інтеграція	Підвищення рівня участі осіб з інвалідністю у суспільному житті
Ринок праці	Зростання рівня зайнятості та самозайнятості осіб з інвалідністю
Державне управління	Підвищення ефективності та прозорості соціальної політики
Цифровізація	Скорочення адміністративних витрат і спрощення доступу до послуг
Реабілітація та медицина	Підвищення доступності медичних і реабілітаційних послуг
Економічний ефект	Зниження соціального навантаження на державу та активізація трудового потенціалу
Інституційний розвиток	Посилення координації між органами влади та розвиток інклюзивної інфраструктури
Європейська інтеграція	Гармонізація державної політики з міжнародними та європейськими стандартами

Джерело: складено автором на основі даних Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy (2024); Kabinet Ministriv Ukrainy (2025).

Дискусія

Отримані результати дослідження свідчать про те, що модернізація державної політики в питаннях соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в умовах воєнної економіки та інституційних трансформацій в Україні має системний, але водночас суперечливий характер. З одного боку, простежується чітка тенденція до переходу від медико-орієнтованої до функціонально-правозахисної моделі інвалідності, що узгоджується з положеннями Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та сучасними міжнародними підходами. З іншого боку, ефективність реалізації цих трансформацій обмежується інституційними, кадровими та фінансовими чинниками.

Аналіз отриманих результатів дозволяє стверджувати, що ключовою особливістю сучасного етапу реформ є поєднання трьох взаємопов'язаних процесів: нормативної узгодженості, інституційної трансформації та цифровізації соціальної сфери. Зокрема, впровадження нової моделі оцінювання функціонування особи, розвиток електронних реєстрів і централізація соціальних виплат формують основу для підвищення прозорості та доступності державної політики. Водночас виявлена фрагментарність нормативного регулювання та нерівномірність впровадження реформ свідчать про незавершеність трансформаційних процесів.

Порівняння отриманих результатів із дослідженнями вітчизняних і зарубіжних науковців підтверджує їхню загальну відповідність сучасним науковим підходам. Зокрема, висновки щодо необхідності переходу до людиноцентрованої моделі соціальної політики узгоджуються з результатами досліджень Manuilova & Panchenko (2025), Hren (2022), Babych (2024), у яких підкреслюється важливість забезпечення рівних можливостей та соціальної участі осіб з інвалідністю. Аналогічно, акцент на підвищенні адресності соціальних програм та ефективності управління відповідає позиції Novikov et al. (2024) та Parkhomenko-Kutsevil (2025).

У міжнародному контексті результати дослідження корелюють із висновками OECD (2023) та World Bank (2024), де цифровізація розглядається як ключовий інструмент підвищення доступності соціальних послуг. Разом із тим, на відміну від стабільних соціально-економічних систем, війна в Україні зумовлює значно вищий рівень невизначеності та навантаження на інституції, що ускладнює імплементацію навіть прогресивних законодавчих рішень. У цьому аспекті результати дослідження доповнюють висновки United Nations (2022) та WHO (2023) щодо підвищеної вразливості осіб з інвалідністю у кризових умовах.

Водночас дослідження дозволяє уточнити низку положень існуючого наукового дискурсу. Якщо у більшості попередніх робіт основна увага приділяється нормативним змінам або соціальним аспектам інвалідності, то отримані результати демонструють критичну роль інституційної спроможності у забезпеченні ефективності реформ. Зокрема, навіть за наявності прогресивного законодавства, недостатня кадрова підготовка, обмежені ресурси територіальних громад та слабка міжвідомча координація суттєво знижують практичний ефект впроваджених змін.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про модернізацію державної політики в питаннях соціальної інтеграції як комплексного процесу, що охоплює не лише правові, але й інституційні та управлінські трансформації. Результати дослідження дозволяють розглядати державну політику щодо інтеграції осіб з інвалідністю як багаторівневу систему, в якій ефективність визначається не лише змістом нормативно-правових актів, але й здатністю держави забезпечити їх реалізацію в умовах кризових викликів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання при формуванні та вдосконаленні державної політики у сфері соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. Зокрема, результати дослідження обґрунтовують необхідність: посилення міжвідомчої координації; забезпечення стабільного фінансування соціальних програм; розвитку кадрового потенціалу; прискорення цифровізації соціальних послуг, а також впровадження механізмів реальної участі осіб з інвалідністю у процесах прийняття рішень. Особливу увагу слід приділити забезпеченню узгодженості нормативно-правових актів та їх адаптації до умов воєнного стану.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що модернізація державної політики в питаннях соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні відбувається у руслі сучасних міжнародних тенденцій, проте її ефективність значною мірою залежить від здатності держави забезпечити комплексність і узгодженість реформ. Це визначає необхідність подальших наукових досліджень, спрямованих на оцінювання результативності впроваджених механізмів та розробку інструментів підвищення інституційної спроможності системи публічного управління.

Висновки

Попри об'єктивну потребу глибокого інституційного перезавантаження системи соціальної політики та перегляду традиційних підходів до управління у сфері інклюзії, сучасна державна політика України щодо осіб з інвалідністю демонструє поступовий перехід до більш системної та сервісно орієнтованої моделі. У межах цієї модернізації простежується зміщення акцентів від фрагментарного реагування на окремі соціальні потреби до формування цілісної архітектури публічного управління, що поєднує правові, організаційні та фінансові механізми.

Важливим проявом зазначеної тенденції стало послідовне спрощення адміністративних процедур у сфері соціального захисту. Зокрема, через централізацію та оптимізацію механізмів призначення і виплати соціальних допомог (Постанова КМУ №695 від 11.06.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025) відбувається зменшення кількості інституційних бар'єрів, з якими стикаються особи з інвалідністю при отриманні державної підтримки. Це свідчить про наближення моделі управління до принципів «єдиного вікна» та сервісної держави, де ключовим критерієм ефективності виступає доступність послуг для кінцевого отримувача.

Одночасно відбувається активна цифровізація процесів обміну інформацією між суб'єктами системи соціального захисту (Постанова КМУ №533 від

09.05.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025). Перехід до електронного документообігу, впровадження електронного кабінету користувача та інтеграція інформаційних систем різних рівнів управління формують нову логіку функціонування адміністративної системи, у якій мінімізується людський фактор у рутинних процедурах та підвищується швидкість прийняття рішень. Це відображає загальносвітову тенденцію цифрової трансформації соціальної політики як складової е-урядування.

Окремим напрямом реформування є модернізація ринку праці для осіб з інвалідністю. Прийняття Закону №4219-IX від 15.01.2025 (Verkhovna Rada Ukrainy, 2025) фактично змінює філософію регулювання зайнятості цієї категорії населення. Перехід від штрафної моделі впливу до системи цільових внесків формує інший тип взаємодії між державою та роботодавцями, де фінансові ресурси спрямовуються не на санкціонування порушень, а на створення інфраструктурних і організаційних умов для працевлаштування. Такий підхід потенційно підвищує ефективність державного регулювання, оскільки трансформує репресивний інструмент у стимулюючий механізм розвитку інклюзивного ринку праці.

Водночас впровадження єдиних підходів до адаптації робочих місць (Постанова КМУ №1308 від 08.10.2025 (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2025) створює нормативну основу для індивідуалізації умов праці залежно від функціональних можливостей особи. Це є важливим кроком у напрямі реалізації принципів розумного пристосування та універсального дизайну, які визнаються базовими у міжнародній практиці захисту прав осіб з інвалідністю (United Nations, 2006)

Разом із позитивними зрушеннями зберігається низка системних проблем, які істотно впливають на ефективність реалізації реформ. Значна частина впроваджених механізмів має експериментальний або перехідний характер, що обумовлює невизначеність щодо їх довгострокової стійкості. Ефективність нових інструментів значною мірою залежить від інституційної та фінансової спроможності територіальних громад, на які дедалі частіше покладається реалізація державної політики. У деяких випадках це призводить до ситуації, коли делеговані повноваження не супроводжуються належним ресурсним забезпеченням, що створює ризики нерівномірності доступу до соціальних послуг.

Окремо слід відзначити проблему кадрового забезпечення нової системи. Формування експертних команд, розвиток інституту фахівців із безбар'єрності та забезпечення належної підготовки персоналу залишаються недостатньо врегульованими питаннями. Без системних інвестицій у людський капітал існує ризик формального впровадження реформ без досягнення їх фактичної результативності.

Невирішеними залишаються також питання комплексної житлової інтеграції, підтриманого проживання та довгострокової соціальної адаптації осіб з тяжкими формами інвалідності. Попри наявність окремих ініціатив, ці напрями все ще характеризуються фрагментарністю та відсутністю єдиної стратегічної рамки, що обмежує їх системний вплив на якість життя цієї категорії населення.

У перспективі 2026 року ключовими викликами залишатимуться завершення інституційного переходу від МСЕК до нової моделі оцінювання функціональ-

ного стану особи, забезпечення реальної фізичної та соціальної доступності інфраструктури, а також перетворення нормативно закріплених положень у стійко профінансовані державні програми. Без належного бюджетного підкріплення існує ризик формалізації навіть найбільш прогресивних управлінських рішень.

У цьому контексті доцільним є формулювання низки стратегічних рекомендацій. Насамперед, необхідним є забезпечення комплексності державної політики у сфері інвалідності через узгодження соціальної, медичної, освітньої та зайнятості політик у межах єдиної міжвідомчої стратегії. Важливим є також гарантування стабільних джерел фінансування нових інструментів підтримки, оскільки ефективність будь-яких реформ прямо залежить від їх бюджетної забезпеченості та фінансової передбачуваності.

Не менш значущим є інвестування у розвиток людського капіталу, зокрема підготовку фахівців із безбар'єрності, соціальних консультантів, асистентів та спеціалістів із працевлаштування. Саме кадровий компонент визначатиме спроможність системи реалізувати закладені в законодавстві принципи на практиці.

Окрему увагу слід приділити розширенню участі осіб з інвалідністю у культурному, освітньому та громадському житті, що є ключовим чинником їхньої соціальної інтеграції. Забезпечення доступу до освіти дорослих, програм перекваліфікації та культурних практик має розглядатися не як додатковий елемент політики, а як її структурна складова, спрямована на підвищення рівня автономності та соціальної включеності цієї категорії населення (Lopushynskyi & Slobodian, 2023; Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy, 2024).

Декларації автора

Авторський внесок:

Автор несе відповідальність за всі етапи дослідження, включаючи розробку ідей, методологію, аналіз та написання рукопису.

Конфлікт інтересів:

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування:

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Доступність даних:

Дані доступні за запитом.

Використання AI-інструментів:

У процесі підготовки статті було використано інструменти штучного інтелекту (зокрема, ChatGPT) виключно для мовного редагування та покращення стилю викладу. Автор несе повну відповідальність за зміст роботи.

Література / References

Babych, O. V. (2024). Zabezpechennia stvorennia bezbarierhoho prostoru v Ukraini [Ensuring the creation of a barrier-free space in Ukraine]. *Derzhavne budivnytstvo*, 2(36), 620–634. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-42>

- Bondarenko, S. M., & Buhas, N. V. (2021). Sotsialna polityka derzhavy yak osnova zabezpechennia sotsialnoho rozvytku [State social policy as a basis for ensuring social development]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (2), 91–96. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.2.40> [in Ukrainian].
- Hren, T. Ya. (2022). Osoblyvosti realizatsii polityky sotsialnoho zakhystu terytorii v umovakh viiny [Peculiarities of the implementation of the policy of social protection of territories in the conditions of war]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannia*, 33(6), 80–84. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/13> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020, October 28). Pro skhvalennia Stratehii tsyfrovoho rozvytku, tsyfrovizatsii ta tsyfrovoi transformatsii systemy upravlinnia derzhavnymy finansamy na period do 2025 roku ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii (No. 1353-r). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025, June 4). Pro skhvalennia Stratehii rozvytku systemy nadannia sotsialnykh posluh v Ukraini na period do 2030 roku (No. 546-r). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2025-%D1%80> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Deiaki pytannia nadannia okremykh vydiv derzhavnoi sotsialnoi dopomohy Pensiynym fondom Ukrainy. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-nadannia-okremykh-vydiv-derzhavnoi-sotsialnoi-dopomohy-pkrainy-i-695> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Deiaki pytannia shchodo indyvidualnykh proqram reabilitatsii osib z invalidnistiu ta ditei z invalidnistiu. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-shchodo-indyvidualnykh-proqram-reabilitatsii-osib-z-invalidnistiu-ta-ditei-k-1021> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Pro indeksatsiiu pensiinykh i strakhovykh vyplat ta dodatkovi zakhody shchodo pidvyshchennia rivnia sotsialnoho zakhystu naibilsh vrazlyvykh verstv naseleennia u 2025 rotsi. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-indeksatsiiu-pensiinykh-i-strakhovykh-vyplat-ta-dodatkovi-zakhody-shchodo-pidvyshchennia-rivnia-sotsialnoho-zakhystu-naibilsh-vrazlyvykh-verstv-naseleennia-u-2025-rotsi-209-250225> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Pro realizatsiiu eksperymentalnoho proiektu shchodo stvorennia fondu munitsypalnoho (sotsialnoho) orendnoho zhytla ta nadannia yoho v orendu. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizatsiiu-eksperymentalnoho-proiektu-shchodo-stvorennia-fondu-munitsypalnoho-t20725> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Pro vnesennia zmin do deiakykh aktiv Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo sotsialnoho zakhystu osib z invalidnistiu. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-deiakykh-aktiv-kabinetu-ministriv-ukrainy-shchodo-s1019220825> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Pro vnesennia zmin do Polozhennia pro tsentralizovanyi bank danykh z problem invalidnosti. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-polozhennia-pro-tsentralizovanyi-bank-danykh-z-problem-s533090525> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Pro vnesennia zmin do Poriadku provedennia monitorynhu ta otsinky stupenia bezbar'iernosti obektiv fizychnoho otoczenia i posluh dlia osib z invalidnistiu. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-poriadku-provedennia-monitorynhu-ta-otsinky-stupenia->

[bezbariernosti-obiektiv-fizychnoho-otochennia-i-posluh-dlia-osib-z-invalidnistiu-311-180325](#) [in Ukrainian].

- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Pro vnesennia zmin do Poriadku zabezpechennia osib z invalidnistiu, ditei z invalidnistiu, inshykh okremykh katehorii naselennia medychnymy vyrobamy ta inshymy zasobamy. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-poriadku-zabezpechennia-osib-z-invalidnistiu-ditei-z-invalidnistiu-s642040625> [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia pereplanuvannia, remontnykh robit, doobladnannia prymishchen z metoiu pryvedennia yikh u stan, prydatnyi dlia osib z invalidnistiu. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-provedennia-pereplanuvannia-remontnykh-robit-s1308081025> [in Ukrainian].
- Kravchenko, M. V. (2022). Pratsvlashtuvannia liudei z invalidnistiu yak bazys yikh sotsialnoi bezpeky. Pravo. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/363.pdf> [in Ukrainian].
- Lopushynskiy, I. P., & Slobodian, L. Ya. (2023). Bezbariernist yak derzhavna ideolohiia i polityka zabezpechennia rivnykh prav i mozhlyvostei hromadian [Barrier-free environment as a state ideology and policy for ensuring equal rights and opportunities for citizens]. Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seriya: Derzhavne upravlinnia, (2)(19), 36–46. <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2023-2-4> [in Ukrainian].
- Lopushynskiy, I. P., Kliutsevskiy, V. I., & Momotok, O. M. (2023). Osoblyvosti nadannia publichnykh (elektronnykh publichnykh) posluh v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Features of providing public (electronic public) services under martial law in Ukraine]. Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii, (4)(18), 110–123. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4\(18\)-110-123](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4(18)-110-123) [in Ukrainian].
- Manyilova, K., & Panchenko, H. (2025). Inkluzyvna osvita yak stratehiia: Derzhavna polityka rivnykh mozhlyvostei [Inclusive education as a strategy: State policy of equal opportunities]. Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia, (33), 458–464. <https://doi.org/10.35432/tisb332025336151> [in Ukrainian].
- Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy. (n.d.). Holovna. <https://mtu.gov.ua/> [in Ukrainian].
- 20 Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. (2024). Osnovni etapy tsyfrovizatsii sotsialnoi sfery u 2024 rotsi rozhlianto na zasidanni Hromadskoi rady pry Minsotspolityky. <https://www.msp.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. (2024). Zvit pro diialnist u sferi sotsialnoho zakhystu. MSPU. <https://www.msp.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Novikov, Y. A., Duma, O. O., & Bozhko, D. V. (2024). Rosiiska ahresiia ta yii vplyv na systemy sotsialnoho zabezpechennia v Ukraini: uroky ta perspektyvy [Russian aggression and its impact on the social security system in Ukraine: Lessons and perspectives]. Aktualni pytannia u suchasni nautsi, 10(28), 441–457. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10\(28\)-441-457](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10(28)-441-457) [in Ukrainian].
- OECD. (2023). Disability, work and inclusion: Mainstreaming and specialization in OECD countries. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/disability-work-and-inclusion_1eaa5e9c-en.html
- OHCHR. (n.d.). Mister Dzherard Kvinn [Mr. Gerard Quinn]. <https://www.ohchr.org/uk/special-procedures/sr-disability/mr-gerard-quinn> [in English].

- Parkhomenko-Kutsevil, O. I. (2025). Teoretychnyi analiz spivvidnoshennia poniattia «sotsialnyi zakhyst» ta «sotsialne zabezpechennia» v Ukraini na suchasnomu etapi [Theoretical analysis of the correlation between the concepts of "social protection" and "social security" in Ukraine at the present stage]. *Suspilstvo ta natsionalni interesy*, 1(9), 554–565. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1\(9\)-554-565](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)-554-565) [in Ukrainian].
- Prizvyshche, I. P. (2025). Transliterovana nazva statti [Title of the article in English]. *Ekonomika ta upravlinnia APK*, (3), 10–20. <https://doi.org/10.32782/2312-7872.3.2025.2> [in Ukrainian].
- Tsentr bezpekovykh doslidzhen "SENSS". (2024). Inkluzyvne vidnovlennia ta vidbudova v Ukraini. <https://dnuvs.ukr.education/proekt-czentr-bezpekovykh-doslidzhen-senss> [in Ukrainian].
- United Nations. (2006, December 13). Konventsiiia pro prava osib z invalidnistiu [Convention on the Rights of Persons with Disabilities]. Verkhovna Rada of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2022). Zvit OON z pytan invalidnosti ta rozvytku – Realizatsiia Tsilei staloho rozvytku shliakhom, dlia ta z liudmy z invalidnistiu. DESA Publications. <https://social.desa.un.org/publications/un-disability-and-development-report-2024>
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). Disability and development report 2024: Realizing the SDGs by, for and with persons with disabilities. United Nations. <https://social.desa.un.org/publications/un-disability-and-development-report-2024>
- Varnalii, Z., Cheberyako, O., Bazhenova, O., Miedviedkova, N., & Plieshakova, N. (2022, May 12–13). Formation of Ukrainian state policy for ensuring human social security under the war [Conference presentation]. 12th International Scientific Conference «Business and Management», Vilnius, Lithuania. 937–945. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cf52b0c3-42a4-4db0-8425-167784d7ff6d/content>
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2025, January 15). Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia sotsialnoho zakhystu ta inkluzii (No. 4219-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4219-20> [in Ukrainian].
- World Bank. (2024). Tsyfrovii systemy nadannia sotsialnoho zakhystu [Digital transformation and inclusive social protection systems]. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/topic/socialprotection> [in Ukrainian].
- World Health Organization. (2022). Hlobalnyi zvit pro rivnist u zdorov'i dlia osib z invalidnistiu [Global report on health equity for persons with disabilities]. WHO. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240063600>

MODERNIZATION OF STATE POLICY OF SOCIAL INTEGRATION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN UKRAINE: INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS IN THE CONTEXT OF A WAR ECONOMY

Andrii ZHORNIK, <https://orcid.org/0000-0001-9515-0180>,

PhD in Public Policy and Administration, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine, dr.andrij.zhorniak@gmail.com

Abstract. The article examines the modernization of the state policy of social integration of persons with disabilities in Ukraine in the context of a war economy and ongoing institutional transformations. The relevance of the topic is determined by the growing need to adapt the national social protection system to contemporary socio-economic, humanitarian, and security challenges caused by the full-scale war in Ukraine. Particular attention is paid to the transformation of public administration mechanisms, institutional resilience, and the implementation of inclusive approaches under martial law.

The purpose of the study is to analyze the current state of regulatory, legal, and institutional support for the social integration of persons with disabilities and to identify priority directions for improving state policy in accordance with international standards, European integration processes, and wartime needs. The study applies systemic, structural-functional, comparative-legal, and regulatory-legal research methods, which ensured a comprehensive scientific analysis of the investigated issues.

It has been established that the current system of state regulation in this area is characterized by fragmentation of legal regulation, insufficient coordination between public institutions, limited institutional capacity, and low effectiveness of practical implementation during wartime conditions. At the same time, the study identifies positive trends related to the development of a barrier-free environment, digitalization of social services, expansion of inclusive public policies, and implementation of international standards for the protection of the rights of persons with disabilities.

The article substantiates that further modernization of state policy should be based on the principles of human-centricity, inclusiveness, institutional sustainability, intersectoral cooperation, and digital transformation of the social sphere. The results of the study may be used in improving national legislation and developing effective mechanisms of public policy in the field of social integration of persons with disabilities in Ukraine.

Keywords: accessibility, martial law, government policy, legislative framework, inclusion, people with disabilities, public administration, social integration.